

УДК 346.9:341.1/8

DOI 10.32755/sjlaw.2022.02.050

Коверзнев В. О.,

доктор юридичних наук, професор, старший науковий співробітник,
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені
В. К. Макутова Національної академії наук України», м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-4228-1368;

Пономарьов С. П.,

доктор юридичних наук, начальник Державного
науково-дослідного інституту технологій кібербезпеки
та захисту інформації, м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-0263-9089

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ, ЗАВДАНИХ МІЛІТАРНИМ ВПЛИВОМ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Проаналізовано можливі механізми відшкодування збитків, завданих мілітарним впливом Російської Федерації економіці України, її громадянам і суб'єктам господарювання. Обґрунтовано необхідність реформування міжнародної системи колективної безпеки шляхом розширення компетенції та зміни процедури ухвалення рішень статутними органами Організації Об'єднаних Націй у питаннях забезпечення миру, з метою припинення агресивних дій постійного члена Ради Безпеки.

Ключові слова: відшкодування збитків, мілітарний вплив на економіку, закони та звичаї ведення війни, судовий імунітет держави.

Постановка проблеми. 24 лютого 2022 р. Російська Федерація розв'язала агресивну війну проти незалежної держави України, яка супроводжується цілеспрямованим знищенням об'єктів інфраструктури, промисловості та сільського господарства, житлового фонду, культурних цінностей, а також іншого майна, що належить до державної, комунальної та приватної форм власності. Використання потужного озброєння призводить до погіршення якості земель сільськогосподарського призначення, знищення лісового фонду, негативно впливає на екологію цілих регіонів держави.

За інформацією Міністерства економіки України, станом на 22.04.2022 загальні збитки економіки через війну, враховуючи як прямі, так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), коливаються від \$564 до \$600 млрд. Зокрема, ворогом знищено: 23 117 км автомобільних доріг,

32 182 м² житлової площі, 11 аеропортів, 11 військових аеродромів, 206 закладів охорони здоров'я, 277 мостів, 623 заклади середньої та вищої освіти, 408 дитячих садочків, 68 адміністративних будівель, 91 релігійну споруду, 17 торговельних центрів, 109 культових споруд, 116 складських об'єктів [1]. Остаточний розмір збитків, завданих державі, громадянам України та суб'єктам господарської діяльності, на сьогодні не встановлено, оскільки бойові дії тривають і втрати щоденно збільшуються.

Після закінчення війни постане питання відновлення зруйнованої економіки України, а також повного відшкодування збитків, завданих державі, територіальним громадам і суб'єктам приватного права, що потребує пошуку ефективного механізму їх реального відшкодування та відновлення попереднього становища всіх, хто потерпів від злочинних дій держави-агресора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема відшкодування збитків, завданих економіці України мілітарним впливом Російської Федерації як державою-агресором, є новою і недостатньо дослідженою.

Серед сучасних наукових доробок слід відмітити праці Р. С. Кіріна, присвячені дослідженню питань правового забезпечення оцінки мілітарного впливу на довкілля [2; 3], що містять загальну характеристику теоретичних положень у напрямку компенсації шкоди, завданої довкіллю та заподіяної порушенням екологічних прав громадян; огляд національної правової бази відшкодування екологічної шкоди в Україні; визначення методологічних проблем механізму відшкодування екологічних збитків; розгляд проблем правозастосовчої практики в процесі відшкодування екологічної шкоди; аналіз особливостей правових інструментів реалізації стратегічних напрямів розвитку системи екологічної безпеки міста на основі виокремлення відповідних блоків міжнародного, європейського і національного рівнів, у тому числі щодо окремих регіонів, територій, об'єктів, які формуються в умовах глобалізації, суспільних трансформацій та мілітарного впливу на довкілля; аналіз базових джерел міжнародного екологічного права та міжнародного урбаністичного права, який дозволив виділити основні урбоекологічні та сучасні еколого-правові інструменти відповідно.

У роботах Р. С. Кіріна обґрунтовано необхідність використання апробованих експертних інструментів щодо збирання, систематизації та комплексної оцінки інформації та даних про вплив військових конфліктів на навколишнє середовище, але не розкриваються механізми відшкодування завданих збитків, що свідчить про актуальність обраної теми наукового дослідження.

Метою статті є аналіз наявних механізмів відшкодування збитків, завданих економіці України мілітарним впливом Російської Федерації, виявлення недоліків і формулювання пропозицій, спрямованих на підвищення їх ефективності.

Виклад основного матеріалу. З метою гуманізації ведення у світі бойових дій 18.10.1907 р. у Гаазі було ухвалено IV Конвенцію про закони і звичаї війни на суходолі [4]. Додатком до цієї Конвенції є Положення про закони і звичаї війни на суходолі, яка суттєво обмежує воюючі сторони у праві виборі засобів завдання шкоди супротивнику. Зокрема, забороняється атакувати чи бомбардувати незахищені міста, селища, житлові будинки чи споруди; при облогах і бомбардуваннях зобов'язується вжиття всіх необхідних заходів для того, щоб уберегти, наскільки це можливо, будівлі, призначені для цілей релігії, мистецтва, науки чи благодійності, історичні пам'ятки, госпіталі та місця, де зібрані хворі і поранені, за умови, що вони не використовувалися в цей час для військових цілей (статті 2, 25, 27 Положення). За приписом статті 3 IV Конвенції воююча сторона, яка порушує норми Положення, підлягає відповідальності у формі відшкодування збитків, якщо для цього є підстави; вона є відповідальною за всі дії, вчинені особами, які входять до складу її збройних сил.

Відповідно до статей 2, 53 Женевської конвенції про захист цивільного населення від 12.08.1949 р., яка застосовується до всіх випадків міждержавного збройного конфлікту, під час війни будь-яке знищення окупаційною державою рухомого чи нерухомого майна, що є індивідуальною або колективною власністю приватних осіб чи держави, або інших громадських установ чи соціальних або кооперативних організацій, забороняється, за винятком випадків, коли це є необхідним для проведення воєнних операцій [5].

З метою доповнення і подальшого розвитку положень Женевської конвенції 08.06.1977 р. ухвалено Додатковий протокол, який під час ведення воєнних дій забороняє: нападати на цивільні об'єкти; здійснювати будь-які ворожі акти, спрямовані проти історичних пам'яток, творів мистецтва або місць відправлення культів, які є культурною або духовною спадщиною народів; піддавати нападу або знищувати, виводити або доводити до непридатності об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення; використовувати методи або засоби ведення війни, що мають на меті завдати шкоди природному середовищу й тим самим завдати шкоди здоров'ю або виживанню населення (статті 52–55) [6].

07.05.2022 р. почав діяти Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України». Цим Законом викладено в іншій редакції Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», частиною дев'ятою статті 5 якого передбачено покладення повного відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації державі Україна, юридичним особам, громадським об'єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію; зазначається, що держава Україна всіма можливими засобами повинна сприяти потерпілим особам у відшкодуванні матеріальної та моральної шкоди, завданої Російською Федерацією [7].

Отже, чинне міжнародне гуманітарне право та національне законодавство України покладає саме на Російську Федерацію як державу, що розв'язала агресивну війну проти України, відповідальність за порушення правил і звичаїв ведення бойових дій, а також обов'язок повного відшкодування завданих цими діями збитків.

У статті 2 Статуту Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) закріплено принцип суверенної рівності всіх його членів [8].

Правовий зміст цього принципу розкрито в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту

ООН [9]. Так, згідно з *принципом суверенної рівності* всі держави мають однакові права та обов'язки і є повноправними членами міжнародного співтовариства.

Принцип суверенної рівності містить такі елементи: юридичну рівність держав; наявність у кожної держави повного суверенітету; недоторканність територіальної цілісності і політичної незалежності держав; обов'язок поважати правосуб'єктність інших держав; право держав вільно обирати і розвивати політичні, соціальні, економічні та культурні системи; обов'язок кожної держави сумлінно виконувати свої міжнародні зобов'язання і мирно співіснувати з іншими державами.

Принцип суверенітету держави поширюється на функціонування її законодавчої, виконавчої та судової влади. Виходячи із закріпленого на міжнародному рівні принципу суверенітету держави, рішення національних судів однієї держави, не мають юридичного значення для іншої суверенної держави, якщо остання попередньо не надала своєї згоди на визнання їхньої юрисдикції на своїй території. Зазначене фактично унеможливає реальне виконання потенційних рішень загальних і господарських судів України про відшкодування збитків, завданих мілітарним впливом Російської Федерації.

Такий висновок впливає й з положень частини першої статті 79 Закону України «Про міжнародне приватне право», в якій закріплено, що пред'явлення позову до іноземної держави, залучення іноземної держави до участі у справі як відповідача або третьої особи, накладення арешту на майно, яке належить іноземній державі та знаходиться на території України, застосування щодо такого майна інших засобів забезпечення позову і звернення стягнення на таке майно можуть бути допущені лише за згодою компетентних органів відповідної держави, якщо інше не передбачено міжнародним договором України або законом України [10].

Розглядаючи справу за позовом фізичної особи у власних інтересах та від імені малолітніх дітей, пред'явленим до Російської Федерації про відшкодування моральної шкоди, завданої цій особі та її дітям у зв'язку із загибеллю чоловіка й батька її дітей унаслідок збройної агресії Російської Федерації на тери-

торії України, 14.04.2022 р. Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду ухвалив постанову по справі № 308/9708/19, в якій сформулював правовий висновок про те, що в таких справах суд має право ігнорувати імунітет Російської Федерації та розглядати справи про відшкодування шкоди, завданої фізичній особі в результаті збройної агресії, за позовом, поданим саме до цієї іноземної країни [11].

Ухвалюючи судові рішення Верховний Суд послався на те, що Закон України «Про міжнародне приватне право» встановлює судовий імунітет щодо іноземної держави за відсутності згоди компетентних органів відповідної держави на залучення її до участі у справі в національному суді іншої держави. Водночас як Європейська конвенція про імунітет держав, ухвалена Радою Європи 16.05.1972 р., так і Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності, прийнята резолюцією 59/38 Генеральної Асамблеї ООН від 02.12.2004 р., передбачають, що держава не має права посилається на імунітет у справах, пов'язаних із завданням шкоди здоров'ю чи життю, якщо така шкода повністю або частково завдана на території держави суду та якщо особа, яка завдала шкоду, у цей час перебувала на території держави суду. Україна не є учасницею жодної із цих конвенцій. Однак вони відображають тенденцію розвитку міжнародного права щодо визнання того, що існують певні межі, в яких іноземна держава має право вимагати імунітет у цивільному процесі. Починаючи з 2014 р. Російська Федерація чинить збройну агресію проти України. Постановою Верховної Ради України від 14.04.2022 р. щодо заяви ВРУ «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» дії Збройних сил, політичного і військового керівництва Росії під час збройної агресії проти України, яка розпочалася 24.02.2022 р., визнано геноцидом Українського народу. Визначаючи, чи поширюється на Російську Федерацію судовий імунітет у справі, яка переглядається, Верховний Суд урахував, що: предметом позову є відшкодування моральної шкоди, завданої фізичним особам, громадянам України, внаслідок смерті іншого громадянина України; місцем завдання шкоди є територія суверенної держави – України; шкода, завдана агентами Російської Федерації, які порушили принципи та цілі,

закріплені в Статуті ООН, щодо заборони військової агресії, вчиненої стосовно іншої держави – України; вчинення актів збройної агресії іноземною державою не є реалізацією її суверенних прав, а свідчить про порушення зобов'язання поважати суверенітет та територіальну цілісність іншої держави – України, що закріплено в Статуті ООН; – національне законодавство України керується тим, що, за загальним правилом, шкода, завдана в Україні фізичній особі в результаті протиправних дій будь-якої іншої особи (суб'єкта), може бути відшкодована за рішенням суду України (за принципом генерального делікту).

Тобто Верховний Суд виходив із того, що в разі застосування деліктного винятку будь-який спір, що виник на території України у громадянина України, навіть з іноземною країною, може бути розглянутий і вирішений судом України як належним та повноважним судом.

У справі № 308/9708/19 Верховний Суд також встановив, що у зв'язку з розв'язаною Російською Федерацією воєнною агресією, 24.02.2022 р. Україна розірвала з агресором дипломатичні відносини, що унеможливило з цієї дати направлення різних запитів і листів до посольства Російської Федерації в Україні з огляду на припинення його роботи на території України. Вказана обставина, на думку Верховного Суду, звільняє від обов'язку направлення до посольства Російської Федерації в Україні запитів щодо її згоди бути відповідачем у справах про відшкодування збитків у зв'язку із вчиненням збройної агресії та ігноруванням нею суверенітету й територіальної цілісності Української держави.

Оскільки за статтею 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів України», висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права, і повинні враховуватися іншими судами під час застосування таких норм права [12], – наведена постанова Верховного Суду від 14.04.2022 р. у справі № 308/9708/19 фактично відкриває шлях для розгляду справ про відшкодування збитків, завданих збройною агресією Російської Федерації на

території України за позовами суб'єктів господарювання та суб'єктів цивільних правовідносин, які є потерпілими від цієї агресії, у господарських і загальних судах України, при цьому значно спрощує саму процедуру розгляду таких справ національними судами, тому як звільняє суди від обов'язку отримання дозволу Російської Федерації бути відповідачем у цих справах, через можливість ігнорування її судового імунітету та відсутність потреби направлення державі-агресору викликів до суду з повідомленням про час і місце розгляду справ.

Як відомо, 16.03.2022 р. Комітет Міністрів Ради Європи ухвалив рішення про зупинення членства Російської Федерації в Раді Європи [13]. Вказане рішення обумовлено вчиненням Російською Федерацією дій, несумісних зі Статутом організації. У відповідь на це рішення того ж дня Росія офіційно повідомила Комітет Міністрів Ради Європи про намір денонсувати всі підписані та ратифіковані нею в рамках Ради Європи міжнародні договори (понад 200 договорів), в тому числі Європейську Конвенцію про захист прав людини, і відповідно – вийти з-під юрисдикції Європейського суду з прав людини. Денонсація Конвенції набере чинності через 6 місяців після подання відповідної заяви (16.09.2022 р.). Після цієї дати Європейський суд з прав людини втратить компетенцію вирішувати справи, в яких відповідачем є Російська Федерація. Водночас і вказана держава не зможе посилатися на гарантії статті 6 Конвенції (право на справедливий суд), а тому сформульовані Верховним Судом правові висновки про можливість ігнорування судового імунітету Російської Федерації у справах про відшкодування збитків та розгляд таких справ без повідомлення держави-агресора, які не повною мірою узгоджуються із закріпленим у національному законодавстві принципом змагальності господарського та цивільного судочинства, вже не будуть предметом розгляду Європейського суду з прав людини.

Таким чином, можна стверджувати, що постановою Верховного Суду від 14.04.2022 р. створено механізм захисту прав осіб, які зазнали збитків від воєнної агресії Російської Федерації, в національних судах України.

Однак на сьогодні залишається невирішеною проблема реального виконання судових рішень у таких справах з огляду на наступне. Статтею 53 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах, учасниками якої є Україна і Російська Федерація, передбачено, що клопотання про дозвіл примусового виконання рішення подається в компетентний суд Договірної Сторони, де рішення підлягає виконанню. Воно може бути подано й у суд, що виніс рішення у справі в першій інстанції. Цей суд надсилає клопотання судові, компетентному винести рішення по клопотанню [14].

Отже, рішення загальних і господарських судів України про відшкодування збитків, що будуть ухвалені проти Російської Федерації, можуть бути виконані на території держави-агресора лише в разі надання дозволу на примусове виконання компетентним судом Російської Федерації. Зрозуміло, що такий дозвіл ніколи не буде наданий, що унеможливить виконання рішень національних судів України на території Російської Федерації.

Виходячи з цього є доцільним ухвалення Верховною Радою України спеціального закону, який дозволяє державній виконавчій службі або іншому органу, до компетенції якого законом буде віднесено виконання таких рішень, звертати стягнення на майно Російської Федерації, що знаходиться на території України, або на майно громадян України, визнаних судами винними в скоєнні злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, та спрямовувати отримані від його реалізації кошти на погашення заборгованості по рішенням судів про відшкодування збитків, завданих збройною агресією Російської Федерації. Слід зазначити, що склади злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, вже встановлено нещодавно ухваленим Верховною Радою України Законом від 03.03.2022 р. № 2108-IX, яким доповнено Кримінальний кодекс України статтею 111¹ (колабораційна діяльність) [15].

Оскільки активів Російської Федерації, що знаходяться на території України, а також активів громадян України, засуджених за колабораційну діяльність, буде недостатньо для повного відшкодування всіх збитків, завданих збройною агресією, убагацьється необхідним укладення Україною двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів про пошук активів Російської

Федерації на територіях інших держав, їх арешт і передачу Україні для відшкодування збитків, які визнано і стягнуто рішеннями національних судів. Така позиція узгоджується з розглянутими вище приписами статті 79 Закону України «Про міжнародне приватне право».

Другим напрямом відшкодування збитків, завданих мілітарним впливом Російської Федерації, є застосування механізмів ООН.

Так, главою VII Статуту ООН передбачено комплекс заходів у разі загрози миру, порушень миру та актів агресії (статті 39–42), зокрема: надання рекомендацій щодо підтримання миру; вимога виконання необхідних тимчасових заходів, пов'язаних з використанням збройних сил; повне або часткове розірвання економічних відносин, залізничних, морських, повітряних, поштових, телеграфних, радіо та інших відносин, а також розрив дипломатичних відносин; демонстрація або блокада, інші операції повітряних, морських або сухопутних сил членів ООН.

За статтею 44 Статуту ООН правом застосування сили до держави-порушника міжнародного права або інших заходів примусового характеру наділена виключно Рада Безпеки ООН.

Крім того, згідно зі статтями 93, 94 Статуту ООН усі члени організації *ipso facto* є учасниками Статуту Міжнародного Суду ООН і зобов'язані виконувати рішення Міжнародного Суду ООН по справі, в якій вона є стороною. В разі невиконання зобов'язання, покладеного на нього рішенням Суду, інша сторона може звернутися до Ради Безпеки ООН, яка може, якщо визнає необхідним, зробити рекомендації або вирішити про застосування заходів для приведення рішення до виконання.

Через збройну агресію Росії Україна звернулася за захистом до Міжнародного Суду ООН, який 16.03.2022 р. оголосив рішення по справі щодо геноциду та зобов'язав Російську Федерацію негайно призупинити всі військові дії в Україні [16]. Проте остання порушила свої міжнародні зобов'язання, що випливають із членства в ООН, та відмовилася виконувати вказане рішення. У таких умовах Україна позбавлена можливості розрахувати на застосування щодо неї гарантій безпеки, передбачених Статутом ООН, оскільки за змістом статті 23 цього Статуту Російська Фе-

дерація є постійним членом Ради Безпеки і має право вето під час ухвалення будь-яких рішень, віднесених до компетенції Ради Безпеки (за винятком процедурних питань).

Наведене свідчить про неефективність сучасної системи міжнародної безпеки, створеної в рамках ООН одразу після закінчення Другої світової війни, та її неспроможність протистояти збройній агресії, яку вчиняє проти України Російська Федерація як постійний член Ради Безпеки ООН, наділений правом вето під час ухвалення рішень, що стосуються миру та безпеки.

Для забезпечення належного функціонування органів ООН та підвищення їх ефективності слід реформувати процедуру ухвалення рішень Радою Безпеки, до компетенції якої віднесено розгляд питань з підтримання міжнародного миру та безпеки, і в цих питаннях уповноваженої діяти від імені ООН.

Одним із шляхів подолання вказаної проблеми є внесення до глави VII Статуту ООН змін, що передбачатимуть відсторонення постійного члена Ради Безпеки ООН, який вчинив акт агресії, від голосування під час вирішення питань, що стосуються миру та безпеки, – з метою подолання негативних наслідків його агресивних дій та спонукання постійного члена Ради Безпеки ООН до припинення агресивних дій щодо іншої держави, а також для забезпечення виконання рішень Міжнародного Суду ООН.

Проблема подолання права вето держави-члена Ради Безпеки ООН може бути вирішена і шляхом наділення Генеральної Асамблеї ООН повноваженнями вирішувати питання миру та безпеки в разі, якщо їх порушником є постійний член Ради Безпеки ООН, що потребує внесення відповідних доповнень до Статуту ООН.

Запропоновані варіанти подолання права вето Російської Федерації дозволить розблокувати діяльність Ради Безпеки ООН під час вирішення питання забезпечення миру на території України і надасть можливість відшкодування завданих війною збитків. Інструментом такого відшкодування може бути створення у складі ООН Компенсаційної комісії, що діятиме як допоміжний орган цієї організації, за прикладом діяльності Фонду, утвореного Резолюцією Ради Безпеки ООН від 03.04.1991 р.

№ 687, що займається питаннями відшкодування збитків, завданих військовим конфліктом, спровокованим у серпні 1990 року Іраком проти Кувейту [17].

Висновки. Збитки, завдані економіці України, її громадянам і суб'єктам господарювання внаслідок мілітарного впливу Російської Федерації, можуть бути відшкодовані в національних загальних і господарських судах, а також із застосуванням механізмів ООН.

Чинне законодавство України та міжнародно-правові акти не повною мірою забезпечують реальне відшкодування збитків, завданих мілітарним впливом Російської Федерації, в зв'язку з чим підлягає вдосконаленню та подальшому розвитку шляхом:

1) ухвалення Верховною Радою України спеціального закону, який дозволить компетентному органу держави звертати стягнення на майно Російської Федерації, що знаходиться на території України, а також на майно громадян України, засуджених на колабораційну діяльність, та спрямовувати отримані від його реалізації кошти на погашення заборгованості по рішенням судів про відшкодування збитків, завданих збройною агресією Російської Федерації;

2) укладення Україною двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів про пошук активів Російської Федерації на територіях інших держав, їх арешт і передачу Україні для відшкодування збитків, завданих збройною агресією Російської Федерації, стягнутих рішеннями національних судів.

Існує нагальна необхідність реформування процедури ухвалення статутними органами ООН рішень, що стосуються забезпечення миру та безпеки, шляхом внесення до глави VII Статуту ООН змін, що передбачатимуть відсторонення постійного члена Ради Безпеки ООН, який вчинив акт агресії щодо іншої держави, від голосування під час вирішення питань, що стосуються миру та безпеки, або наділення Генеральної Асамблеї ООН повноваженнями вирішення питань миру та безпеки в разі, якщо їх порушником є постійний член Ради Безпеки ООН.

Доцільно створення при ООН Компенсаційної комісії, яка, діючи як допоміжний орган цієї організації, займатиметься накопиченням і виплатою Україні коштів, призначених для відш-

кодування збитків, завданих збройною агресією Російської Федерації, отриманих від реалізації її активів, розташованих на територіях інших країн.

Список використаних джерел

1. Тарасовський Ю. Прямі втрати України через руйнування інфраструктури зросли за тиждень на \$4,45 млрд: проєкт «Росія заплатить». URL: <https://forbes.ua/news/pryami-vtrati-ukraini-cherez-ruynuvannya-infrastrukturi-zrosli-na-445-mlrd-proekt-rosiya-zaplatit-22042022-5610> (дата звернення: 20.05.2022).

2. Кірін Р. С. Правові інструменти реалізації стратегічних напрямів розвитку системи екологічної безпеки міста: наукова доповідь на вченій раді Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макугова Національної академії наук України» (м. Київ, 27 квітня 2022 р.). URL: <http://www.iepd.kiev.ua/?p=13304> (дата звернення: 20.05.2022).

3. Кірін Р. С. Проблеми правового забезпечення оцінки мілітарного впливу на довкілля: теорія, методологія та практика / *The XVII International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice»*, May 03–06, 2022, Tokyo, Japan. 1153 p. С. 347–357. URL: <https://isg-konf.com/multidisciplinary-academic-notes-theory-methodology-and-practice/DOI-10.46299/ISG.2022.1.17> (дата звернення: 20.05.2022).

4. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text (дата звернення: 20.05.2022).

5. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 20.05.2022).

6. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 20.05.2022).

7. Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України: Закон України від 21.04.2022 р. № 2217-IX. *Голос України*. 2022. № 98.

8. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 20.05.2022).

9. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між держави у відповідності із Статутом Організації Об'єднаних Націй: прийнята резолюцією 2526 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24.10.1970 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text (дата звернення: 20.05.2022).

10. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422.

11. Постанова Касаційного цивільного суду в складі Верховного Суду від 14.04.2022 р. у справі № 308/9708/19. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSP07505?an=11> (дата звернення: 20.05.2022).

12. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

13. Матвійчук О. Наслідки зупинення членства Росії в Раді Європи та як ними скористатися Україні. URL: <https://zmina.info/columns/naslidky-zupynennya-chlenstva-rosiyi-v-radi-yevropy-ta-yak-numy-skorystatusya-ukrayini/> (дата звернення: 20.05.2022).

14. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993: ратифіковано із застереженнями Законом України від 10.11.1994 № 240/94-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text (дата звернення: 20.05.2022).

15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX. *Голос України*. 2022. № 56.

16. Міжнародний суд ООН в Гаазі зобов'язав Росію негайно призупинити воєнні дії в Україні. URL: <https://suspilne.media/238886-zadobu-ppo-zbili-7-povitranih-cilej-genstab/> (дата звернення: 20.05.2022).

17. Ситуація у відносинах між Іраком і Кувейтом: Резолюція Ради Безпеки ООН від 03.04.1991 р. № 687. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35634502&pos=55;43#pos=55;-43 (дата звернення: 20.05.2022).

Koverznev V.,

Doctor of Sciences (Law), Professor, Senior Scientific Researcher,
State organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal
Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4228-1368;

Ponomarov S.,

Doctor of Sciences (Law), Head of Cybersecurity
and Information Protection Department, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0263-9089

LEGAL MECHANISMS OF COMPENSATION FOR DAMAGES CAUSED BY MILITARY IMPACT ON THE UKRAINIAN ECONOMY

On February 24, 2022, the Russian Federation launched an aggressive war against independent Ukraine, which was accompanied by the deliberate destruction of infrastructure, industry and agriculture, housing, cultural values, and other property belonging.

The maintained analysis led to the conclusion that the damage caused to the Ukraine's economy, its citizens and businesses due to the military influence of the Russian Federation can be compensated in the general and commercial courts of Ukraine, as well as using UN mechanisms.

The author of the article substantiates the following: the expediency of adopting a special law by the Verkhovna Rada of Ukraine, which will allow the competent state body to collect on the property of the Russian Federation located on the territory of Ukraine or on the property of persons recognized as its collaborators; the decision of the courts to compensate for the damage caused by the armed aggression of the Russian Federation; the need for Ukraine to conclude bilateral and multilateral international agreements on the search for assets of the Russian Federation in the territories of other states, their arrest and transfer to Ukraine in order to compensate for losses caused by armed aggression of the Russian Federation, recognized and recovered by national courts.

The need to reform the United Nations peacekeeping process by amending Chapter VII of the Charter of the United Nations to remove a permanent member of the United Nations Security Council for an act of aggression has been demonstrated in respect of another state, from voting in matters of peace and security or empowering the General Assembly of the United Nations to decide matters of peace and security if they are violated by a permanent member of the United Nations Security Council.

Key words: *compensation for damages, military influence on the economy, laws and customs of war, judicial immunity of the state.*

References

1. Tarasovskyi, Yu. (2022), *Ukraine's direct losses due to infrastructure destruction increased by \$ 4.45 billion in a week: “Russia*

will pay” project, available at: <https://forbes.ua/news/pryami-vtrati-ukraini-cherez-ruynuvannya-infrastrukturi-zrosli-na-445-mlrd-proekt-rosiya-zaplatit-22042022-5610> (accessed 20 May 2022).

2. Kirin, R. S. (2022), *Legal instruments for the implementation of strategic directions of development of the city’s environmental safety system*: scientific report at the Academic Council of the State organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Kyiv, available at: <http://www.iepd.kiev.ua/?p=13304> (accessed 20 May 2022).

3. Kirin, R. S. (2022), *Problems of legal support for the assessment of military impact on the environment*: theory, methodology and practice, the XVII International Scientific and Practical Conference “Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice”, Japan, available at: <https://isg-konf.com/multidisciplinary-academic-notes-theory-methodology-and-practice/DOI-10.46299/ISG.2022.1.17> (accessed 20 May 2022).

4. Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land dated 18 October 1907, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text (accessed 20 May 2022).

5. Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War dated 12 August 1949, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (accessed 20 May 2022).

6. Additional Protocol to the Geneva Conventions dated 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts dated 8 June 1977, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (accessed 20 May 2022).

7. Ukraine (2022), On Amendments to Certain Laws of Ukraine Concerning the Regulation of the Legal Regime in the Temporarily Occupied Territory of Ukraine: Law of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, *Voice of Ukraine*, No. 98.

8. Charter of the United Nations: adopted on 26 June 1945, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (accessed 20 May 2022).

9. Declaration on the Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Cooperation between States in Accordance with the Charter of the United Nations: Adopted by UN General Assembly Resolution 2526 (XXV) on 24 October 1970, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text (accessed 20 May 2022).

10. Ukraine (2005), On International Private Law: Law of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, No. 32, P. 422.

11. Ukraine (2022), Resolution of the Civil Court of Cassation of the Supreme Court dated 14 April 2022 in the case № 308/9708/19, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/VSP07505?an=11> (accessed 20 May 2022).

12. Ukraine (2016), On the Judiciary and the Status of Judges: Law of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, No. 31, Art. 545.

13. Matviichuk, O. (2022), Consequences of the suspension of Russia's membership in the Council of Europe and how to use them in Ukraine, available at: <https://zmina.info/columns/naslidky-zupynennya-chlenstva-rosiyi-v-radi-yevropy-ta-yak-nymy-skorystatsya-ukrayini/> (accessed 20 May 2022).

14. Convention on Legal Aid and Legal Relations in Civil, Family and Criminal Cases dated 22 January 1993: entered in force with reservations by the Law of Ukraine on 10 November 1994 № 240/94-BP, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text (accessed 20 May 2022).

15. Ukraine, (2022), On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Establishment of Criminal Liability for Collaborative Activities: Law of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, *Voice of Ukraine*, No. 56.

16. The UN International Court of Justice in Hague has ordered Russia to suspend hostilities in Ukraine immediately, available at: <https://suspilne.media/238886-za-dobu-ppo-zbili-7-povitranih-cilej-genstab/> (accessed 20 May 2022).

17. Situation in Iraq-Kuwait relations: UN Security Council resolution dated 03 April 1991 № 687, available at: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35634502&pos=55;43#pos=55;-43 (accessed 20 May 2022).